

Notatka z zajęć 13 lutego 2012 r.

Mit Herkulesa

u Agathy Christie (*Dwanaście prac Herkulesa*) i Jeanette Winterson (*Brzemie*)

Notatkę sporządziły Maria Kruhlak i Agata Więclawska.

- **Agatha Christie – nota biograficzna:**

- ur. w 1890 r. , zm. w 1976 r.
- angielska pisarka, znana przede jako autorka powieści kryminalnych, oprócz nich pisała powieści obyczajowe, psychologiczne, sztuki teatralne, wiersze;
- swą twórczością zdobyła popularność na całym świecie;
- jej utwory zostały przetłumaczone na wiele języków i doczekały się licznych adaptacji filmowych oraz scenicznych;
- najbardziej znane postaci wykreowanych przez autorkę detektywów to Herkules Poirot oraz Jane Marple;
- słynne tytuły powieści to np.: *Morderstwo w Orient Expressie*, *Spotkanie w Bagdadzie*, *I nie było już nikogo*, *Śmierć na Nilu*, *4.50 z Paddington*;
- od 1920 r. należała do Klubu Detektywów;
- w 1926 r. autorka tajemniczo zniknęła na 11 dni;
- w 1971 r. otrzymała Order Imperium Brytyjskiego.

- **12 prac Herkulesa – Agatha Christie:**

- głównym bohaterem powieści jest belgijski detektyw Herkules Poirot, który pod koniec swej kariery (zainspirowany rozmową na temat nadawania imion z zaprzyjaźnionym znawcą literatury klasycznej – doktorem Burtonem) postanawia wykonać, podobnie jak starożytny Herkules, 12 prac;
- Poirot ma zamiar podjąć się tylko tych zleceń, które go zainspirują: będą to prace natchnione, „artystyczne”, odwołujące się do symboliki mitu o Herkulesie.

Stosunek detektywa do starożytnego Herkulesa:

- Poirot nie ma orientacji w kulturze antycznej; dopiero rozmowa z doktorem Burtonem skłania bohatera do sprawdzenia, kim jest mitologiczny Herkules; wcześniej nie wie o nim zupełnie nic, choć nosi jego imię;
- po wstępnych studiach, Herkules dla Poirota to jedynie wielki, śladowej inteligencji osiłek o zbrodniczych skłonnościach;
- uważa się za lepszego od mitologicznego herosa, jest wręcz zniesmaczony greckimi ideałami;
- według Poirota jedyną rzeczą, jaka może go łączyć z Herkulesem, jest uwalnianie świata od chwastów, czyli zła, przestępców; jego prace mają być pracami na miarę współczesnego człowieka.

12 prac Herkulesa:

- powieść składa się z 12 rozdziałów, każdy z nich nosi tytuł kolejnej pracy Herkulesa, zgodnie z naszą wiedzą z mitologii.

12 zagadek do rozwiązania:

- 1) **LEW Z NEMEI:** praca dotyczy porwania pekińczyka, przywołanie legendy: pekińczyki były kiedyś lwami, do dziś zachowały lwie serce;
- 2) **HYDRA LERNEJSKA:** miejsce akcji – małe miasteczko, w którym plotka paraliżuje życie jednego z mieszkańców; plotka = hydra o dziewięciu głowach, na miejscu odciętej wyrastają dwie nowe – bardzo trudno ją zniszczyć (ciekawa trawestacja motywu!);
- 3) **ŁANIA KERYNEJSKA:** zaginiona dziewczyna, tancerka, poszukiwana po całej Europie – jako wiecznie tropiona łania;
- 4) **DZIK Z ERYMANTU:** miejsce akcji – Szwajcaria, gdzie Poirot szuka groźnego przestępcy, porównanego do dzika z Erymantu, detektyw pojmuje „dzika” żywcem;
- 5) **STAJNIA AUGIASZA:** poczynienie porządków w rządzie, może go oczyścić tylko „fala opinii publicznej”; Poirot – wsadzenie rąk w błoto, niczym Herkules, który zbudował tamę, by zmienić brzeg rzeki;
- 6) **BYK KRETEŃSKI:** młody mężczyzna – byk poświęcony Posejdonowi – przykład zdrowia, męskości – rzekomo choruje psychicznie i często śni o byku;
- 7) **PTAKI STYMFALIJSKIE:** motyw siostr Polek, bliźniaczek, przypominających z daleka dwa ptaki, zwiastun zła – dwie harpie, wyglądające na zbrodniarki, Poirot korzysta z

grzechotek z brązu (w micie Herkules wypłoszył grzechotkami ptaki) – ujawnia prawdziwych winnych przestępstwa;

8) KLACZE DIOMEDESA: afera narkotykowa; cel Poirota: schwytanie diler, narkotyki to klacze Diomedesa, które żywią się mięsem – niszczą ludzi;

9) PAS HIPOLITY: skradziony obraz Rubensa *Pas Hipolity*, detektyw poszukuje przemytnika;

10) STADO GERYONA: sekta werbuje starsze kobiety, które umieszczają na koncie zgromadzenia pokaźne fundusze, nieraz całe majątki;

11) JABŁKA HESPERYD: skradziony zostaje drogocenny kielich z wygrawerowanym antycznym motywem;

12) POJMANIE CERBERA: dyskoteka – *Hell* – czerwone ściany – niczym piekło – Hades; na straży stoi pies – Cerber, aby wejść trzeba go przekupić (np. ciasteczką) – dyskoteka jako miejsce przemytu narkotyków i drogocennych kamieni.

Herkules Poirot a mityczny Herkules:

- 12 prac, które założył sobie wykonać detektyw, miały być ostatnim zadaniem przed emeryturą, pracami dobrowolnymi, z miłości do zawodu;
- detektyw nierzadko pomaga znajomym, podejmuje się tych prac, które wydają mu się ciekawe i budzą jakiekolwiek skojarzenia z pracami mitycznego herosa;
- Poirot podróżuje – podobnie jak Herkules – po całej Europie, aby rozwiązać nawet najdrobniejsze zagadki;
- jego prace mają także wymiar moralny – detektyw niejednokrotnie pomaga bohaterom wrócić na ścieżkę dobra, namawia ich do miłości, pomaga im spokojnie żyć.

Do przemyślenia: skąd takie imię detektywa? czy Herkules Poirot należy do współczesnej mitologii? czy Poirot mógł nie słyszeć o Herkulesie?

(Agata Więclawska)

Jeanette Winterson:

- ur. 1959 r. w Manchesterze (niedługo potem została adoptowana);
- wysłana na naukę do placówki misyjnej, gdzie zajęcia odbywały się rzadko i niesystematycznie;
- w wieku 16 lat opuściła dom i, aby zarobić na życie, chwyciła się różnych zajęć (m.in. pracowała w zakładzie dla obłąkanych);
- dzięki ambicji i ciężkiej pracy dostała się na Oxford, gdzie studiowała literaturę angielską;
- po ukończeniu studiów zadebiutowała powieścią autobiograficzną „Oranges Are Not the Only Fruit” („Nie tylko pomarańcze...”), 1985 r.:
 - o telewizyjna adaptacja tej powieści przyniosła autorce sławę oraz prestiżową Whitbread Award;
- pisze także wiersze, eseje i książki dla dzieci oraz regularnie publikuje na łamach takich gazet jak „Times” czy „Guardian”;
- odznaczona Orderem Imperium Brytyjskiego.

„Brzemie” (2005)

- powieść wydana w międzynarodowej serii „Mity” (edycja polska – Wyd. Znak);
- autorka dokonuje reinterpretacji mitu o Atlasie w nowatorski i oryginalny sposób (nowa wersja, nowa perspektywa, nowe możliwości odczytania sensu – do przemyślenia i dyskusji: jakie?);
- próbuje zgłębić problem samotności, izolacji, odpowiedzialności, granicy, ciężaru oraz wolności;
- łączy fakty naukowe z opowieścią mitologiczną;
- język metaforyczny, opisowy;
- Atlas – niesforny, jak ojciec, i, jak matka, pełen zadumy (personifikacja żywiołów);
- mitologia staje się pretekstem do poruszenia ważnych kwestii, takich jak: wojna (to, co początkowo było słuszną sprawą, staje się po prostu usprawiedliwieniem dla rządzących), ludzka krzywda czy skomplikowane nieraz relacje międzyludzkie;
- „Wolność tak naprawdę nie istnieje, nie prawdziwa wolność.”
- każde zdanie wydaje się alegorią;
- wszyscy niosą swoje brzemie, ale to raczej zrządzenie Losu niż kwestia winy;

- Atlas:
 - o Atlas w wojnie tytanów walczył o swoją wolność. Dla niego to była walka obronna;
 - o oszczędzono mu życie ze względu na jego siłę. Bogowie pozwolili mu, by stał się karą sam dla siebie;
 - o dźwiga na swoich barkach świat, wszystko do niego należy, ale on nad niczym nie panuje;
 - o jego pragnieniem była nieskończona przestrzeń – to właśnie jego brzemię. Nieskończona przestrzeń jest granicą tego, czym jest Atlas;
 - o „Nikt nie wierzy w to, co nie wydaje mu się prawdopodobne.”
 - o ratuje Łajkę, pierwszego psa-w-kosmosie, przed zastrzykiem śmierci – zyskuje przyjaciela i odzyskuje zainteresowanie tym, co dzieje się na globie, który dźwiga (por. Piłat i jego pies z „Mistrza i Małgorzaty” Michaiła Bułhakowa; patrz też prawdziwa historia Łajki: jaki los spotkał psa? co kryło się za kurtyną propagandy? czy mówiąc o Łajce, zastanawiamy się, czy przeżyła?);
- Herakles:
 - o „bóg wtłoczony w ludzkie ciało”;
 - o Los zapisany w imieniu;
 - o bagatelizuje to, co mu się przytrafia, albo po prostu się z tym godzi;
 - o znienawidzony przez Herę („bo żadna kobieta nie lubiłaby bękartów swego męża”), która zesłała na niego szaleństwo („wiele kobiet doprowadza mężczyzn do szału”);
 - o Hera → jego dręczycielka i marzenie senne. Bał się jej i pożywał jednocześnie;
 - o dwoista natura Heraklesa stanowi jego siłę i jednocześnie jest źródłem jego klęsk („To wybryk natury i bóg zarazem. Jedno lub drugie przyniesie mu śmierć.”);
 - o przywilejem herosa jest możliwość zniszczenia samego siebie;
 - o prostoduszny, pełen dobrych chęci, bezpośredni, beztroski – na zewnątrz;
 - o wewnątrz rozdarty – nie przez wątpliwości, ale przez zaczynające nurtować go pytania, których kiedyś sobie nie zadawał („Myśl brzęcząca jak osa”);
 - o „Prawdziwi herosi nie myślą. Nikt nie może pytać bogów <<dłaczego>>”;
 - o mężczyzna zniewolony przez kobiety: mleko Hery i krew Hipolity;

- o siła Heraklesa przejawiała się w działaniu, a nie wytrzymałości. Ciało silne jak Atlas, ale nie charakter;
- o siła Heraklesa jest kamuflażem dla jego słabości;
- o chociaż współczuł Atlasowi, nie chciał go wybawić (jak Prometeusza), ponieważ jedynie sam mógłby przejąć jego brzemię, a nie chciał aż tak się poświęcić;
- Atlas puścił świat i... nic się nie stało – przekroczył granicę, uwolnił się od brzemienia, które sam na siebie nałożył:
 - o to zakończenie optymistyczne czy pesymistyczne? (uwolnienie jednostki czy bezrefleksyjne narażenie tysięcy istnień na zagładę?);
- ludzkość tkwi w ignorancji, bo wiedza ją niszczy (por. biblijny motyw Drzewa Wiadomości Dobrego i Złego). Wszystko, co człowiek wymyśli, wkrótce obraca się na jego niekorzyść.

(Maria Kruhlak)